

Brukervennligheten som druknet i muligheter

Noen erfaringer med digitalisert Kinesisk-norsk ordbok

Halvor Eifring¹

Sammendrag

I en digitalisert ordbok er det forholdsvis lett å utvikle nye funksjoner, slik at mulighetene for søk blir mange. Men dette kan lett redusere brukervennligheten. Så langt har utviklingen av "Kinesisk-norsk ordbok på nett" (foreligger i foreløpig run-time-versjon) lagt stor vekt på utvikling av nye og til dels svært nyttige funksjoner. Dette viser seg imidlertid å ha gått ut over brukervennligheten i en slik grad at ordboken anvendes langt mindre enn forventet av studentene. I det pågående arbeidet med å utvikle ordboken videre vil derfor økt brukervennlighet stå sentralt. Dessuten må brukerveiledning inngå i undervisningen, slik at de første og enkleste hindre lett kan overkommes.

Brukerveiledning og brukervennlighet

Prosjektet "Kinesisk-norsk ordbok på nett" har hatt som ett av sine primære mål å fungere som støtte for kinesiskstudenter som gjennom reformer har fått kortet ned sin studietid mens de fremdeles står overfor mange av de samme kravene til tekstlesning og språkbeherskelse som tidligere. En foreløpig utgave av ordboken foreligger i run-time-versjon og kan i prinsippet tas i bruk av studentene. Den har mange svært nyttige funksjoner og vil utvilsomt kunne bli et viktig hjelpemiddel for en mengde ulike typer brukere, ikke minst den primære

¹ Halvor Eifring, professor, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Det humanistiske fakultet, halvor.eifring@ikos.uio.no.

målgruppen, kinesiskstudenter ved Universitetet i Oslo. Så langt har imidlertid få studenter tatt den digitaliserte ordboken i bruk, og de som har gjort det, har støtt på en del problemer. Noen av problemene er rene barnesykdommer av finurlig teknisk art. Disse kan løses underveis, og noen av dem er allerede løst. I denne artikkelen argumenterer jeg for at problemene i tillegg skyldes to forhold:

- 1) Langt mer oppmerksomhet har vært viet tekniske løsninger for å få til et bredt spekter av nyttige funksjoner i ordboken enn selve brukervennligheten;
- 2) For liten innsats har vært gjort fra lærersiden for å gi den brukerveiledning som skal til for å hjelpe studentene i gang med bruken av den digitaliserte ordboken.

Det er ingen tvil om at de mange mulighetene i ordboken er et stort pluss. Likevel kan man spørre om dens funksjonelle fleksibilitet av og til burde vært ofret på brukervennlighetens alter. Jeg tror det. Men jeg vil også komme med noen modifikasjoner av denne konklusjonen. Diskusjonen her har vært godt hjulpet av muntlige og skriftlige innspill fra min kollega Rune Svarverud, som er den drivende kraft bak hele prosjektet, og min student Ann Kunish, som har brukt mye tid på å sette seg inn i den digitaliserte ordboken.

Studiekvalitet til tross for kortere studietid

Kinesiskstudenter brukte tidligere lang tid på sine studier. Opprinnelig måtte de fleste ta et ettårig forkurs før de kunne begynne på grunnfag. Dette forkurset ble senere gjort om til et ettårig semesteremne, som ble fulgt av et ettårig grunnfagstillegg. Grunnfaget kunne så følges opp av et ettårig storfagstillegg. I løpet av studiet sørget de fleste studenter i tillegg for å tilbringe minst ett år i Kina, som regel plassert mellom grunnfag og storfagstillegg. Dette oppholdet ble gjerne delvis finansiert gjennom stipend finansiert av kulturavtalen mellom Norge og Kina. I praksis innebar dette at et storfag, som ved andre fag var normert til to års studier, for kinesiskstudenter gjerne tok fire år.

Fra omkring årtusenskiftet har det vært klart at slike opplegg ikke lenger kan føres videre. Kinesiskstudentene skal få samme uttelling for den tid de legger inn i studiet, som studenter ved andre fag. Konkret betyr dette at en bachelor bygd rundt kinesisk nå omfatter 2 år med språkundervisning, mot minst 3 (og

som regel 4) tidligere. Dette har sin rimelighet, men resultatet kunne lett bli at studentene nå ville få et langt dårligere tilbud enn tidligere. Selv om studentene naturlig nok er opptatt av å få uttelling for den innsats de legger inn i studiet, er de selvfølgelig også interessert i at studiet faktisk gjør det mulig for dem å lære det kinesiske språk på et tilfredsstillende nivå.

For å hindre at kvaliteten på kinesiskstudiet blir utilfredsstillende, har vi gjennomført en rekke tiltak. På første år er undervisningsopplegget mer krevende enn tidligere, med lengre semester (16 uker både høst og vår), flere timer per uke og obligatoriske innleveringer hver uke. Men den største forskjellen ligger i det andre året. Første semester tilbringes ved et av Kinas mest anerkjente universiteter, med et krevende studieopplegg (20 timer per uke) som varer fra 15. juli til 15. desember. Andre semester gjennomgås både litterære tekster og sakprosa, i tillegg til et innføringskurs i klassisk kinesisk. Dette opplegget er svært krevende og legger opp til omfattende lesning av kinesiske tekster, de fleste av dem originaltekster av høy vanskelighetsgrad.

Det er i denne sammenheng den digitaliserte ordboken kommer inn, som ett av flere tiltak for å opprettholde kvaliteten på studiet til tross for nedkortingene av den samlede studietiden. Vanskelige tekster krever at studentene slår opp hyppig i ordbok. Dette er svært tidkrevende, mer tidkrevende for kinesisk enn for vestlige språk, grunnet det særegne skriftsystemet, der det ikke alltid er gitt hvor man kan slå opp et bestemt tegn. Om studentene må slå opp i papirordbøker, vil såpass mye tid gå med til dette at antall tekster må reduseres, og kvaliteten på studiet forringes. En digitalisert ordbok kan forenkle prosessen svært mye, særlig hvis tekstene man arbeider med, også foreligger digitalt, fordi man da kan klippe ut tegn eller tegnsekvenser av dokumentet man arbeider med, og lime dem inn i søkefeltet i ordboken, slik at man slipper å gå via den vanskelige og tidkrevende prosess å finne ut hvor man kan slå opp dette tegnet (det gjør programmet for en).

Ordboken

Ordboken er en digitalisert versjon av Bend Bendixen, Harald Rekkedal og Rune Svarveruds *Kinesisk-norsk ordbok* (Kunnskapsforlaget / Culture and

Art Publishing House 1997; revidert utgave *Stor kinesisk-norsk ordbok*, Kunnskapsforlaget 2005). På grunnlag av de opprinnelige datafilene til papiordboken har vår samarbeidspartner ved Københavns Universitet, Jens Østergaard Petersen, utviklet en run-time-versjon og arbeider med utviklingen av en nettversjon.

Men ordboken er mer enn en digitalisert versjon av en papiordbok. Mens papiordbøker stort sett er begrenset til søk på enkelttegn eller første tegn i en tegnsekvens, kan en digitalisert ordbok søke hvor som helst i en tegnsekvens – den er langt mer fleksibel. Videre kan denne digitaliserte ordboken lett skifte mellom de to eksisterende kinesiske tegnsatt (tradisjonelle og forenklede tegn). For hvert enkelt tegn oppgir den informasjon som i en del tilfeller kan være nyttig (japansk, koreansk, kantonesisk og hakka uttale, radikalnummer, unicode-nummer osv.). I motsetning til papiordboken kan den brukes begge veier, altså også fra norsk til kinesisk. Og endelig er en del feil i papiutgaven rettet i den digitaliserte utgaven, og en mengde informasjon er lagt til. Den digitaliserte ordboken er altså virkelig en gavepakke til studentene – i bokstavelig forstand, siden bruken av den heller ikke koster dem en rødt øre.

Så langt har imidlertid veldig mange studenter ikke tatt imot denne gavepakken med så åpne armer som man kanskje skulle forvente. Jeg tror det er tre hovedgrunner til dette.

For det første er versjonen vi bruker nå, tross alt en foreløpig versjon med en del barnesykdommer. For eksempel er det lett å rote seg inn i deler av ordboken det er vanskelig å komme ut av igjen, slik at man ikke engang får gjennomført enkelt søk. Dette må selvfølgelig rettes på, men er neppe et prinsipielt problem, bare et praktisk. Det samme gjelder det faktum at mange av funksjonene nå er beskrevet på dansk, fordi den faktiske utformingen er gjort av vår samarbeidspartner ved Københavns Universitet. Og i tillegg gjelder at enkelte funksjoner ennå ikke er tilgjengelige. Alt dette skal selvfølgelig rettes på.

De to prinsipielt viktige grunnene har å gjøre med brukervennlighet og brukerveiledning. Brukervennlighet må ligge i selve ordboken, mens brukerveiledning er noe lærerne ved kinesisk må stå for. Disse to faktorene har

opplagt vært viet altfor liten oppmerksomhet, både i planlegging og utføring av den digitaliserte ordboken. I det følgende skal vi se på de to poengene noe mer i detalj.

Brukervennlighet

Den digitaliserte ordboken slik den nå foreligger, er svært avansert, fleksibel og mangfoldig, men altså ikke like imponerende når det gjelder brukervennlighet. Dette er et langt mer sentralt poeng enn vi hadde forutsett i vår planlegging. Bare selve startvinduet har forvirret en del studenter, selv om det egentlig ikke skulle være fryktelig komplisert. Når man åpner programmet, kommer følgende startvindu opp:

The screenshot shows a digital dictionary window with the following elements:

- Navigation bar:** Includes a search bar with the text "gennemse opslag enkeltvis", navigation icons (back, forward, search, etc.), and a page indicator "1".
- Search results:** Shows the term "干血癆" (gānxuèláo) with its simplified Chinese characters "乾血癆" and the pinyin "gānxuèláo".
- Definition:** "(kinesisk medisin) term for tilstand av stans i menstruasjonsrytmen, uttørret hud, mørk, gusten teint og allmen svakelighet hos kvinner".
- Additional options:** Two search suggestions at the bottom: "find sammensetninger der begynner med dette tegn/denne tegnstring" and "søg efter den simplificerede tegnstring i Google".

De fleste studenter vil i første rekke ønske å slå opp et gitt enkelttegn eller en tegnkombinasjon. Ingen finner det ved første øyekast selvfølgelig hvordan man skal gjøre dette. Startvinduet inneholder svært mange felter. Hvor skal man begynne? Svaret er at det man må gjøre, er å klikke på "gennemse opslag

enkeltvis”, som viser seg å være en rullemeny (det fremgår ikke av dens visuelle utforming), som inneholder følgende alternativer:

gennemse opslag som liste

søg efter opslag enkel

søg efter opslag avanceret

søg efter opslag rå

revidér opslag

tilføj opslag

slet opslag

Normalt vil en student ønske å velge enten “søg efter opslag enkel” eller “søg efter opslag avanceret”, men begge disse er altså gjemt inne i en rullemeny og må oppdages. At det finnes så mange alternativer, kan i noen tilfeller være en fordel, fordi det gir stor funksjonell fleksibilitet, men det kan også virke svært forvirrende. Når vil en gjennomsnittlig student egentlig ha behov for å søke etter oppslag “rå”? De tre siste funksjonene er nyttige dersom studenten vil bidra til å forbedre ordboken enten for seg selv eller for oss alle, men for de fleste vil de kun bidra til forvirringen. Selv de to funksjonene “gennemse opslag enkeltvis” (som altså er det som dukker opp først) og “gennemse opslag som liste” vil vel i de fleste tilfeller forekomme overflødige, eller i det minste mindre relevante enn “søg efter opslag enkel” og “søg efter opslag avanceret”. Hadde denne rullemenyen hatt “søg efter opslag enkel” øverst (slik at det er det man ser når man først går inn i startvinduet) og kanskje ikke hatt andre alternativer enn “søg efter opslag avanceret”, ville starten på prosessen kanskje blitt mindre traumatisk. Mange studenter melder å ha stoppet før de overhodet har kommet i gang, av den enkle grunn at de ikke tok seg tid til å komme over denne terskelen.

På nesten ethvert punkt i ordboken støter man på lignende problemstillinger. Enkle funksjoner drukner i mengden av muligheter, slik at man ikke vet hvordan man skal komme videre. Hvert enkelt vindu blir ofte komplisert fordi det omfatter så mange ulike ting. Vi synes vi har god grunn til å være stolte av at ordboken er et så allsidig verktøy som den er. Men det er til dels utvilsomt denne høye graden av funksjonell fleksibilitet som gjør at brukervennligheten også går fløyten.

Brukerveiledning

Det er selvfølgelig ikke bare ordbokens feil. Noe av grunnen til at ordboken nå i startfasen har vært mindre brukt enn vi hadde forventet, ligger nok i at vi som lærere har vært for lite forberedt på å trekke studentene inn i den. Vi har regnet med at ordboken er et hjelpemiddel som studentene av seg selv vil ta seg frem i, nettopp fordi de har så klar interesse av å skulle gjøre det. Vi har derfor ikke hjulpet dem å komme i gang, og heller ikke gitt dem oppgaver som forutsetter bruk av ordboken.

Brukerveiledning kan i høy grad bidra til å gjøre opp for eventuelle mangler i brukervennlighet i selve ordboken. Brukerveiledning kan derfor også være en måte å ivareta behovet for funksjonell fleksibilitet. Der mengden av muligheter i programmet kan virke forvirrende på brukeren, kan veiledning avhjelpe situasjonen, slik at man slipper å fjerne funksjoner som tross alt også er der fordi de kan være nyttige.

Hvis vi tar startvinduet som eksempel, ville det sannsynligvis være lett å løse studentene inn i det, slik at de kommer i gang med å bruke ordbokens mest grunnleggende funksjoner. Hvis det er sant at de ikke engang kommer over terskelen som ligger i at søkefunksjonene er gjemt inne i en rullemeny som fremstår som "gennemse opslag enkeltvis", skulle det være en enkel sak å hjelpe dem videre. Ved å gi en rekke oppgaver knyttet til enkelt søk og avansert søk skulle det være mulig å få studentene i gang med bruk av ordboken.

Opgavene kan med hell knyttes til tekster de leser i timene. De kan for eksempel ha form av innleveringsoppgaver der hver student skal slå opp 10 eller 20 tegn eller tegnsekvenser og rapportere om resultatet. Noen av oppgavene kan eventuelt knyttes til skriftlige essays studentene skriver på kinesisk. Da vil de måtte oppdage ordbokens muligheter for oppslag fra norsk til kinesisk, ikke bare omvendt.

Konklusjon

Hadde vi startet dette prosjektet på nytt i dag, ville vi utvilsomt fra starten av lagt større vekt på brukervennlighet og vært noe mer tilbakehold med å øke

antall funksjoner. I det stadig pågående videre arbeidet med ordboken bør dette momentet komme tydeligere frem, og dette kan fungere som en generell konklusjon, som også andre prosjekter kan trekke lærdom av. Men minst like viktig er nok at brukerveiledningsbiten kommer sterkere med i undervisningen. Det vil gjøre det mulig å opprettholde en høy grad av funksjonalitet og samtidig sørge for at brukerne ikke forsvinner ved første hinder. Det er lett å tenke at datakyndige studenter på eget initiativ vil finne ut av hvordan de kan nyttiggjøre seg et slikt hjelpemiddel, men vår erfaring tilsier at det ikke er tilfelle. Vi kommer ikke utenom å bruke noe tid på å innarbeide bruken av denne ordboken. Dette kan vel også fungere som en slags allmenn konklusjon: Selv nyttige hjelpemidler blir ikke tatt i bruk uten at lærerkreftene ofrer tid på å introdusere dem.

LCMS medisin

Utvikling av et verktøy for produksjon av e-læringsressurser

Anette Wilberg¹ og Jan Guttulsrud²

Innledning

Prosjektet LCMS medisin er et teknisk utviklingsprosjekt. Oppgaven var ikke å produsere e-læringsressurser, men å utvikle et verktøy for utvikling av e-læringsressurser, LCMS medisin. Fordi vi ønsker at lærerne og studentene skal være så aktive som mulig i utviklingen av e-læringsressurser, er det viktig at vi tilbyr dem et verktøy som gjør dette mulig. Tidligere har det vært en utfordring for medisinstudenter å måtte sette seg inn i teknologier på en slik måte at de har kunnet kode innholdet som skal ut på web. For å gjøre produksjon av e-læring virkelig tilgjengelig for de gruppene vi ønsker å trekke med, må vi ha et tilpasset verktøy, som er enkelt i bruk og har lav startterskel. LCMS medisin er et verktøy som skal rette seg mot denne målgruppen, som ikke har noen spesiell teknisk kompetanse, og dermed støtte den praksisen vi mener er nøkkelen til å lykkes med e-læring.

I denne artikkelen kan du lese om motivasjonen bak prosjektet, teknologien bak verktøyet som ble utviklet, og om e-læringsstrategien ved fakultetet, som verktøyet vil inngå i. Det pedagogiske perspektivet ved den tekniske utviklingen vil også bli berørt.

Artikkelen *Vitamin D Online, E-lectures in the teaching of nutrition* beskriver utviklingen og bruken av nettleksjoner som er produsert ved hjelp av LCMS medisin.³

¹ Anette Wilberg, overingeniør, Det medisinske fakultet, anette.wilberg@usit.uio.no.

² Jan Guttulsrud, overingeniør, Det medisinske fakultet, j.b.guttulsrud@medisin.uio.no.

³ Andrew Collins et al: "Vitamin D Online, E-lectures in the teaching of nutrition" i Ringer i vann. *Fleksibel læring – Kvalitetsreformen i praksis*, Universitetet i Oslo 2006.

© Universitetet i Oslo og forfatterne

Utgiver

Fleksibel læring
Universitetet i Oslo
<http://www.fleksibel-laering.uio.no/>

Redaktør

Susanne Kjekshus Koch
Universitetets senter for informasjonsteknologi
Universitetet i Oslo

Omslagsdesign

Jørgen Maristuen
Informasjonsavdelingen
Universitetet i Oslo

Grafisk produksjon

Medihuset GAN
Oslo 9/2006

ISBN-13: 978-82-997407-0-8

ISBN-10: 82-997407-0-3

Ringer i vann

Fleksibel læring – Kvalitetsreformen i praksis

Redaktør: Susanne Kjekshus Koch